

broj 7

EUROKAZ

Časopis o evropskoj
integraciji Crne Gore

Časopis je izrađen u okviru projekta EU4ME,
koji finansira EU

Vlada
Crne Gore

me4.eu
eu4.me
ja za evropu, evropa za mene

SADRŽAJ

EUROKAZ

Časopis o Evropskoj integraciji Crne Gore

BROJ: 7

IZDAVAČ:

Sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore

UREĐIVAČKI TIM:

Sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore

GRAFIČKI DIZAJN:

PR Centar

KONTAKT:

sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore
Bulevar revolucije 15, Podgorica
E-mail:
nada.vojvodic@gsv.gov.me
bojana.mucalica@gsv.gov.me
Web: www.kei.gov.me
www.eu.me

AKTUELNO U PREGOVORIMA

- 4-5** Crna Gora će biti prva naredna članica EU
- 6-7** Proširenje EU ostaće visoko na agendi predsjedavanja

POZDRAV IZ EU

- 8-9** Blokiranje na evropskom putu – mehanizam za postizanje unutrašnjih političkih ciljeva

EU U CRNOJ GORI

- 10-11** Evropskim novcem do sopstvenog biznisa
- 11-12** Kod evropskih stručnjaka usavršavaće presađivanje organa
- 13-15** Nemjerljiv doprinos reformi obrazovnog sistema i integraciji Crne Gore u EU

AKTUELNO IZ IPE

- 16-18** Vizija EU za razvijeniji i zeleniji Zapadni Balkan
- 19-20** Međunarodni odgovor na alarmantan problem morskog otpada
- 21-23** Turistička ponuda Cetinja značajno unaprijeđena

KOLAŽ FOTOGRAFIJA

CRNA GORA ĆE BITI PRVA NAREDNA ČLANICA EU

Autorica: Zorka Kordić, glavna pregovaračica Crne Gore sa Evropskom unijom

U vremenima pandemije, zdravstvene i ekonomske neizvjesnosti, brige za bližnje i društvenog udaljanja koje nam, kao socijalnim bićima, teško pada, nije jednostavno govoriti o jasnim cijevima za budućnost zemlje. Pa ipak, u slučaju Crne Gore, strateško opredjeljenje je sasvim izvjesno – mjesto nam je u evropskoj porodici i bićemo prva naredna članica EU.

Nerijetko se proces pristupanja EU vidi kao kompleksna i beskrajna birokratsko-tehnička igra otvaranja i zatvaranja poglavlja, da se često zaboravi osnovna premisa – da je Evropska unija prvenstveno projekat mira, ali i društvene kohezije i solidarnosti, zasnovan na ideji da se širenjem ljudskih i privrednih sloboda učvrsti zona bezbjednosti na evropskom kontinentu. Evropska unija, uspješnim sprovođenjem politike proširenja, decenijama potvrđuje da i dalje želi da opstane na ovim principima i da održi vjeru građana u viziju zajedničke evropske budućnosti. Crna Gora jeste i mora biti dio te budućnosti, ne samo zbog toga što, kao kredibilna članica NATO, čini dio kolektivnog sistema bezbjednosti na evropskom kontinentu, nego i zato što smo geografski, istorijski, kulturološki već dio Evrope.

Ipak, smatram da smo ponajviše dio Evrope po vrijednostima koje dijelimo sa građanima EU – toleranost, solidarnost, demokratiju, vladavinu prava, temeljna prava i slobode, ekonomski boljitak i kvalitet života. Crna Gora za svoje građane želi te vrijednosti. To smo nedvosmisleno pokazali kada, i nakon promjene vlasti na nedavno održanim parlamentarnim izborima, nijesmo ostavili prostora za sumnju kojim putem Crna Gora želi da ide. Proevropski kurs ostaje vodilja naših institucija, kako bi proces pristupanja, kao najznačajniji okidač reformi društva, nastavio da bude proces unapređenja cijelog društva, jačanja vještina, kapaciteta administracije i podizanja standarda u različitim javnim politikama – od kvaliteta vazduha, bezbjednosti hrane, održive energije, inovacija do saobraćajne infrastrukture, zdravstva i

zapošljavanja. Iako se nekad čini da je ispunjavanje kriterijuma za članstvo samo neprekidan niz uslovljavanja, spremni smo da ispunimo sve zadatke koji stoje pred nama, kako bismo zakoračili u finalnu etapu puta u EU, jer je to borba za bolji kvalitet života naših građana i ispunjenje snova brojnih generacija.

Razvoj našeg društva po demokratskoj mjeri koje dijeli vrijednosti vladavine prava, temeljnih prava i sloboda, nije samo naša obaveza na putu prema članstvu u EU, već dužnost svih nas koji učestvujemo u oblikovanju vizije razvoja naše zemlje, kako bi bila boljageneracijama koje dolaze. Integracija u Evropsku uniju omogućuje instrumente za te reformske procese, ali i odgovarajuću finansijsku i ekspertsku podršku državama kandidatima koju treba u potpunosti upotrijebiti za nadgradnju institucija i ljudskog kapitala. Upravo zato smo opredijeljeni da radimo u interesu održivih društveno-ekonomskih promjena koje će garantovati kvalitetan pristupni okvir i dati legitimitet u daljim i zahtjevnijim fazama transformacije crnogorskog društva spremnog da bude dio evropske porodice.

Članstvu u EU doprinijeće svi segmenti društva – mladi, civilni sektor, akademska zajednica, privrednici, ali i sve institucije koje će pravnu tekovinu EU uskoro primjenjivati kao nacionalni sistem politika u službi dostizanja boljeg životnog standarda građana. Zahtjevnost zadataka koji nam slijede u pregovaračkom procesu obavezuje nas na punu sinergiju potencijala, odnosno sadržajnu saradnju pregovaračke strukturei svih aktera, kako bismo zajednički doprinijeli ostvarenju ključnog vanjskopoličkog prioriteta naše zemlje.

Ujedinjeni kapaciteti i saradnja sa svim akterima u društvu su važan preduslov za naše napredovanje prema EU, i još važnije, za usvajanje evropskih standarda i vrijednosti i jačanje demokratskog ambijenta. I upravo ćemo se rukovoditi tim ključnim principom da, kroz politiku partnerstva i saradnje, uključimo sve raspoložive resurse u proces evropske integracije i sprovođenje sveobuhvatnih reformi u okviru pristupnih pregovora. Potrebna nam je kvalitetna debata o svakoj oblasti pregovora s EU, po svim sektorskim politikama, kako bi naši građani upoznali trendove u evropskim politikama i razumjeli koje su to koristi, ali i izazovi, koje nameće članstvo u EU.

Politika proširenja je potvrdila svoju kredibilnost kroz istorijski put oblikovanja današnje EU, ali i ovaj proces mora biti unaprijeđen kroz pojačani politički dijalog na

svim nivoima između država kandidata i EU. Upravo u tom dijelu, smatram ohrabrujućom odgovarajuću inicijativu iz nove metodologije proširenja i očekujem da će ista trasirati jasne kriterijume za dinamiziranje procesa pristupanja EU, ojačati povjerenje među akterima i osnažiti perspektivu ulaska u Uniju svih zemalja Zapadnog Balkana. U tom pogledu, naše opredjeljenje je neupitno, a to je puna posvećenost sprovođenju reformi i usvajanju evropskih standarda kako bismo ostvarili svoj geostrateški cilj – da budemo 28. država članica EU.

Pri tom, ne treba zaboraviti da će članstvo u EU biti svrsishodno samo onda kada svaki građanin osjeti poboljšanja od tog procesa u svom životu. Generalno je podrška javnosti članstvu u EU tradicionalno visoka u Crnoj Gori (oko 70% u posljednjih nekoliko godina), ali je naš zadatak da približimo građanima potencijale – da ih animiramo da više učestvuju u projektima koji se finansiraju iz fondova EU i da bolje razumiju prednosti članstva, ali i prirodu Evropske unije sa svim njenim specifičnostima.

Upravo geopolitičke specifičnosti Evropske unije i njenih država članica, kao i izazovi s kojima se EU suočava – globalna kriza izazvana pandemijom, Bregzit, ekonomski izazovi, sve to čini komplikovanim odgovor na pitanje – kada ćemo zapravo postati država članica EU. Ono što je izvjesno je da treba da do kraja 2023. godine prenesemo svu pravnu tekovinu EU kako bismo do 2025. godine mogli kompletirati ratifikaciju sporazuma o članstvu. Mi smo odlučni da naše zadatke završimo u ovom vremenskom okviru, bez obzira na vanjsko-politički kontekst. Do sada smo u veoma zahtjevnom i kompleksnom pregovaračkom procesu, uspjeli da otvorimo sva 33 pregovaračka poglavlja i privremeno zatvorimo tri, što čini našu poziciju znatno boljom u odnosu na druge države kandidate. Iako želimo evropsku budućnost i za sve naše susjede, imamo namjeru da našu leadersku poziciju dodatno osnažimo posvećenim radom na reformama u vladavini prava, ekonomskom upravljanju i reformi javne uprave. Zakonodavni okvir je uspostavljen, institucije su formirane i sada slijedi zahtjevna faza – implementacija. Pored suštinskog dijeljenja ideala Evropske unije i posvećenosti da koračamo prema boljem, svjesni smo da će više od toga biti potrebno za dostizanje punopravnog članstva i spremni smo da posvećeno radimo.

Vjerujem da će, kada Evropska unija otvori vrata dobrodošlice Crnoj Gori, to biti istorijski trenutak za nas, ali i podsticaj za čitav ovaj region da nas na tom putu slijedi.

Naša poruka, upućena našim građanima, Evropskoj uniji i našim susjedima, jasna je i nedvosmislena: Crna Gora je opredijeljena da postane prva naredna članica Evropske unije i taj strateški cilj biće načelo svih naših budućih napora.

Zorka Kordić

AMBASADORKA MARIJA VIRDŽINIJA MENDES DA SILVA PENA O PRIORITETIMA PORTUGALSKOG PREDSJEDAVANJA EU

PROŠIRENJE EU OSTAĆE VISOKO NA AGENDI PREDSJEDAVANJA

Autor: Marko Vešović, Dan

Portugal neće gubiti iz vida proširenje EU, koje treba da se odvija u skladu sa svim zahtjevima i poštujući sve kriterijume postavljene u pregovaračkom procesu, rekla je za Eurokaz portugalska ambasadorica zadužena za Crnu Goru, Marija Virdžinija Mendes da Silva Pena.

Od 1. januara 2021.godine, Portugal počinje svoje predsjedavanje Evropskoj uniji.

Proširenje EU na zemlje Zapadnog Balkana sigurno će biti visoko na dnevnom redu portugalskog predsjedavanja EU u prvoj polovini godine. Na čemu će Portugal insistirati tokom predsjedavanja EU kada je riječ o Crnoj Gori i njenim obavezama shodno evropskoj agendi?

„Ovo je Predsjedništvo koje će imati mandat tokom izazovnog razvoja događaja – praktično bez presedana. Ovo podiže ljestvicu očekivanja za naše predsjedavanje i, naravno, naša sposobnost da postignemo rezultate povećavaće se u skladu s tim. Posvećeni smo rješavanju svih izazova koje je donijela ova pandemija, posebno ekonomskih i socijalnih efekata za naša društva i društveni model.

Marija Virdžinija Mendes da Silva Pena

Pet prioriteta za naše predsjedavanje su otpornost Evrope, oslanjanje na ekonomski oporavak i prijeko potrebno jačanje socijalne kohezije, oboje podvučeno poštovanjem evropskih vrijednosti i vladavine zakona, posebno kada se radi o pandemiji COVID-19. Tu je i Socijalna Evropa, gdje će se Portugal zalagati za politički konsenzus u vezi sa predstojećim Akcionim planom za sprovođenje evropskog stuba o socijalnim pravima, Zelena Evropa, čiji je cilj da odrazi važnost bavljenja klimatskim promjenama, Digitalna Evropa, oblast u kojoj je Portugal pokazao svoje snage i koja ima spektar primjene koja prevazilazi ekonomiju, dostižući područja poput digitalnog obrazovanja i digitalne demokratije. I na kraju, globalna Evropa, jer je Portugal prilično zainteresovan za globalni dijalog i želi da ustvrdi da EU može da razgovara sa svim glavnim geopolitičkim akterima, uključujući Afriku i Latinsku Ameriku.

Svim pomenutim prioritetima zajednička je ideja težnje ka oporavku Evrope, posebno nakon pandemije, kroz evropski socijalni model i balansiranje socijalnih i ekonomskih dimenzija. Ipak, Portugalija neće gubiti iz vida druga pitanja, poput proširenja EU, koje treba da se odvija u skladu sa svim zahtjevima i poštujući sve kriterijume postavljene u pregovaračkom procesu.

Da li dijelite mišljenje da je za samu EU važno da Zapadni Balkan bude njen sastavni dio? Ako jeste, zašto je to važno?

„To je očigledno. EU je mnogo više od organizacije, to je ideja utemeljena na vrijednostima koje prirodno obuhvataju zapadni Balkan. EU nikada ne može biti sasvim potpuna u svojim ciljevima ako ovaj region ostane van njenih granica. Mi ne dijelimo samo geografiju, već i zajedničku istoriju koja je pokazala, naročito tokom poslednjih decenija, da nam Unija, uz poštovanje različitosti, može pomoći da ostvarimo slobodnija i bolja društva. EU, koja više od toga što ispunjava prvobitnu ideju Evropskih zajednica, sprečava ratove između svojih članica, dozvolila je period mira i prosperiteta bez presedana. Postoje izazovi i teške situacije, naravno, i EU ne bježi od toga ali imamo učešće svih članica EU koje, uprkos veličini ili sredstvima, pripadaju procesu donošenja odluka. Zemlje Zapadnog Balkana, koje već imaju koristi od posebnog odnosa sa EU, mogu samo dobiti od toga što će joj pripadati kao države članice.

Kako ocjenjujete napredak Crne Gore na njenom evropskom putu i na šta treba da se fokusiramo tokom portugalskog predsjedavanja?

„Izvještaj o napretku, objavljen prošlog oktobra, daje sveobuhvatan pristup pitanjima ostvarenog napretka i

otkrivenim nedostacima. Ovaj dokument se može smatrati vrlo temeljnom mapom puta koja jasno identifikuje područja u kojima Crna Gora treba da se poboljša. Jasno je da je na ekonomskom planu bilo koraka naprijed i da zemlja pokazuje dobar nivo pripreme, uprkos potrebi jačanja institucionalnih kapaciteta kod agencija za konkurenciju i antikorupciju, na primjer. Naravno, danak pandemije u finansijskom i ekonomskom životu Crne Gore takođe će biti veoma visok, i to će se uzeti u obzir, ali ne bi trebalo da zemlju odvraća od sprovođenja potrebnih ekonomskih reformi. Kada govorimo o osnovnim pitanjima i vladavini zakona, postoje i reforme koje treba sprovesti ili dovršiti kako bi Crna Gora mogla osigurati punu primjenu pravne tekovine EU i evropskih standarda u oblasti pravosuđa. Ovo se posebno odnosi na nezavisnost, profesionalizam, efikasnost i odgovornost pravosuđa i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala – gdje takođe treba vidjeti više napretka.

Da li mislite da je EU dovoljno pomogla Zapadnom Balkanu tokom pandemije virusa korona?

„EU je pomagala i nastaviće da pomaže Zapadnom Balkanu. Imamo mnoštvo primjera, poput paketa hitne podrške za zdravstvo Zapadnog Balkana u iznosu od 38 miliona eura za nabavku medicinske opreme poput maski, ventilatora, vizira i kompleta za testiranje. EU je, takođe, ostvarila Sporazum o zajedničkoj nabavci sa partnerima sa Zapadnog Balkana za kupovinu lične zaštitne opreme i izuzela ih od izvoznih dozvola za maske i drugu ličnu zaštitnu opremu, čineći ih jedinim regionom van Evropskog ekonomskog prostora koji je dobio takav povlašćeni tretman.

Ako pogledamo u budućnost, tu je preraspodjela 389 miliona eura iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) za izgradnju otpornosti nacionalnih zdravstvenih sistema i ublažavanje socijalnog i ekonomskog uticaja krize. Tu je i dodjela 750 miliona eura makrofinansijske pomoći, u tandemu sa Međunarodnim monetarnim fondom, za podršku vladama zapadnog Balkana koje su zatražile pomoć u balansiranju krize plaćanja. EU će takođe obezbijediti 455 miliona eura za kratkoročno saniranje potreba i srednjoročni oporavak preduzeća u privatnom sektoru. Preko Evropske investicione banke (EIB), EU će obezbijediti 1,7 milijardi eura za dodatne zajmove za investicije u javnom sektoru i dalje kredite preduzećima, kako bi zaštitila radna mjesta za mnoge ljude koji rade u malim i srednjim preduzećima u regionu.

POKAZALI POSVĆENOST EVROPSKIM INTEGRACIJAMA

Iz Vaše perspektive, koji će biti dalji evropski put regiona, posebno Crne Gore, u svijetlu svih trenutnih kretanja u EU i očekivanja koja EU ima od zemalja regiona?

„Ova veza izgrađena je na dvosmjernom zalaganju. Crna Gora je do sada pokazala svoju posvećenost evroatlantskim integracijama. EU je svjesna da sada prolazite kroz vremena u kojima se dešavaju neke promjene i mislim da sve ranije navedene obaveze nijesu u opasnosti. Mapa puta je jasna i, kao što sam već pomenula, postoje reforme koje treba preduzeti kako bi se postigla integracija u EU. Za svaki korak koji Crna Gora preduzme, EU će to ispratiti.

Ovo se ne odnosi samo na Crnu Goru, već i na sve zemlje u regionu koje žele da budu dio EU, imajući u vidu, naravno, one koje imaju specifične slučajeve i situacije u vezi sa njihovim pristupnim procesima. Naravno, dobri susjedski odnosi pomažu, a Portugal priznaje sve napore koji se ulažu u region, čemu Crna Gora doprinosi, kao što smo bili svjedoci na nedvanom samitu u Sofiji. Stoga bih rekla da je jasno da će više regionalnih integracija, pored svojih očiglednih prednosti, omogućiti i lakšu i plodotvorniju integraciju sa EU.

NAJAVILI PODRŠKU

Da li je Portugal spreman da pruži stručnu podršku Crnoj Gori u zatvaranju najsloženijih poglavlja u pregovorima sa EU?

„Portugal će podržati Crnu Goru svim mogućim sredstvima, ali uvijek u okviru pregovaračkog okvira i institucija EU. Ostajemo na raspolaganju da njegujemo bilateralne odnose, jer on može da omogući razmjenu iskustava koje Portugal ima u važnim oblastima, poput, na primjer, sektora obnovljivih izvora energije ili e-uprave.“

**NEDAVNI VETO BUGARSKJE ZA SJEVERNOM
MAKEDONIJU PONOVO OTVORIO PITANJE ZASTOJA
NA PUTU PREMA EU**

BLOKIRANJE NA EVROPSKOM PUTU – MEHANIZAM ZA POSTIZANJE UNUTRAŠNJIH POLITIČKIH CILJEVA

Autorka: Jovana Đurišić, Pobjeda

Ana Pisonero, *izvor: www.ec.europa.eu*

Nakon što je riješila višedecenijski spor sa Grčkom, koju je kočio njen put ka EU, Sjeverna Makedonija našla se pred novom blokadom na tom putu.

Bugarska je prošlog mjeseca stavila veto na početak pregovora Sjeverne Makedonije o članstvu, tražeći da prije početka pregovora zvanično Skoplje prizna povezanost bugarskog i makedonskog jezika i izmijeni neke interpretacije historije. Neprihvatanje ovakve ucjene ostavilo je Sjevernu Makedoniju još jednom ispred vrata EU.

Iako su se još na Samitu u Beču 2015. godine zemlje Zapadnog Balkana obavezale da međusobne nesuglasice neće zloupotrebiti jedna protiv druge u procesu evropskih integracija, takva odluka ostala je slovo na papiru.

I prije, a i posle nje, zemlje članice koristile su pogodnosti članstva za postizanje sopstvenih ciljeva. Tako je i Slovenija kao članica EU blokirala hrvatsko pristupanje Uniji, zahtijevajući da Zagreb odustane od potraživanja novca za devizne štediške Ljubljanske banke. Ovaj spor je uspješno riješen, pa je Hrvatska postala jedna od zemalja članica, ali princip je ostao isti.

Iz Evropske komisije poručuju da rade na pronalaženju rješenja za ovakve sporove.

Portparolka Evropske komisije Ana Pisonero za Eurokaz kaže da, u slučaju Sjeverne Makedonije i Bugarske, Brisel podstiče obje strane da nastave sa naporima da pronađu rešenje za svoja bilateralna pitanja na čekanju.

„I dalje se nadamo da će uskoro biti postignut dogovor o pregovaračkim okvirima, sa ciljem da se što prije održi prva međuvladina konferencija. Naš komesar je u kontaktu sa obje strane strane u podršci pronalaženju rešenja“, poručila je Pisonero.

Podsjećajući da je u martu 2020. godine, Savjet odlučio da otvori pregovore o pristupanju sa Sjevernom Makedonijom, Pisonero napominje da je zvanično otvaranje pristupnih pregovora ključni prioritet za EU i Severnu Makedoniju, kako je istaknuto tokom samita u Zagrebu.

Države članice još nijesu postigle konsenzus o nacrtu pregovaračkog okvira sa Sjevernom Makedonijom. Ali perspektiva integracije u EU ostaje jasna i nesporna, zaključila je Pisonero.

Vladimir Bilčik, šef delegacije Evropskog parlamenta za Crnu Goru i izvijestilac za Srbiju, upitan da prokomentariše princip po kojem zemlje članice ucjenjuju kandidate za postizanje sopstvenih političkih ciljeva, kaže da bilateralni sporovi ne bi trebali biti dio procesa pristupanja EU.

Bilateralni sproovi nijesu duo pravne tekovine EU. Međutim, regionalna saradnja i pomirenje su važni u procesu pristupanja, stoga mora postojati ravnoteža između ova dva pristupa susjedskim odnosima“, rekao je Bilčik za Eurokaz.

Andreja Stojkovski, *izvor: www.friday.mk*

Istorija Evrope je, kako navodi Bilčik, isprepletena, a susjedi često raspravljaju o svojim prošlim odnosima i iskustvu.

„To su osjetljiva pitanja. Vjerujem da je važno konstruktivno gledati u budućnost koja je, u slučaju Sjeverne Makedonije, nesporno evropska“, ističe on.

Bilčik je, kako kaže, zajedno sa drugim kolegama u Evropskom parlamentu pozvao Savjet EU da što prije otvori pregovore sa Sjevernom Makedonijom.

„Očekujem da će sve države članice pokazati jasnu političku volju i stratešku posvećenost evropskoj budućnosti Zapadnog Balkana i to će učiniti odobravanjem pregovaračkih okvira za Sjevernu Makedoniju i Albaniju i započinjanjem pregovora o pridruživanju“, zaključio je Bilčik.

Za Andreju Stojkovskog, izvršnog direktor Prespa Instituta, vodeće tinte organizacije u Sjevernoj Makedoniji, ovakav potez Sofije jasan je vid političke ucjene.

To, kako ističem nije čin prijateljstva i definitivno nije evropski, jer se protivi osnovnim vrednostima.

„Objašnjavajući svoj problem, Bugarska citira Sporazum o prijateljstvu, ali ukazuje na pitanja historije, jezika, identiteta itd., Dok istovremeno pokušava da promijeni sopstvenu istoriju ili istorijsku ulogu. Prošlo je 29 godina od kako je Sjeverna Makedonija postala nezavisna. Uvijek smo pristupanje EU smatrali strateškim ciljem. Bilo je to 2005. godine kada smo dobili status zemlje kandidata i pružena nam je prva šansa za otvaranje pregovora o pridruživanju 2009. godine“, navodi Stojkovski za Eurokaz.

Za Sjevernu Makedoniju je evropski puta, dug i gorak proces. „Uslovljavanje otvaranja pristupnih pregovora prihvatanjem bugarskog razumijevanja historije ili našeg jezika potpuno

je suprotno pravu na samoopredeljenje i školski je primjer političke ucjene“, ocjenjuje Stojkovski.

Stojkovski smatra da je proširenje EU i stvarni proces pristupanja trenutak kada i sama EU, kao i države članice imaju najveću prednost u vršenju pritisaka i osiguranju efikasne promjene politike u zemlji koja pristupa.

Istorija nam, kako kaže Stojkovski, govori da je to uvijek bio slučaj.

„Međutim, u prošlosti su ti pritisci obično bili na politike i reforme u okviru procesa pristupanja. Uvijek su uključivali bilateralni aspekt, ali proces pristupanja nikada nije zloupotrebljavan zbog poravnavanja starih rezultata i rješavanja bilateralnih sporova“, ističe Stojkovski.

Govoreći o pitanju Bugarske i Sjeverne Makedonije, Stojkovski ističe da to nije problem EU i ne može biti sukob zemalja koje sebe žele nazvati evropskim ili demokratskim.

„Da bi bilo jasno – jedno je imati opipljiv bilateralni sukob, kao na primjer granično pitanje. Sasvim je druga stvar imati sukob u istoriji ili identitetu. EU već dugo govori o svojoj politici proširenja kao o objektivnoj i poštenoj politici, dok neke države članice, poput Holandije, na primjer, uvek promovisu pristup „Strogog i poštenog“. Ono čemu svjedočimo u posljednje vrijeme je proces balkanizacije proširenja EU i stalna zloupotreba članstva u EU radi postizanja njihovih interesa. Ono što je Bugarska učinila Sjevernoj Makedoniji, i da budem iskren, proširenju EU u cjelini nije ni evropsko, ni pošteno“, zaključio je Stojkovski, dodajući da je to dokaz da ne postoje stalni prijatelji, već samo stalni interesi.

Vladimir Bilčik, *izvor: www.europarl.europa.eu*

PROGRAM GRANTOVA ZA SAMOZAPOŠLJAVANJE

EVROPSKIM NOVCEM DO SOPSTVENOG BIZNISA

Autorica: Bojana Milićević, Radio Crne Gore

Dragana Mijušković

U potrazi za poslom, diplomirana ekonomistkinja Milena Knežević Brnović došla je na ideju da započne sopstveni biznis i otvori rent-a-car agenciju. Vjetar u leđa, kako je kazala, dobila je zahvaljujući programu koji realizuje Zavod za zapošljavanje, a finansira Evropska unija.

Program grantova za samozapošljavanje vrijedan je 3,5 miliona eura i dio je 18 miliona eura vrijednog Programa Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku, koji se finansira iz pretpristupnih fondova (IPA). Projekat se realizuje kroz tri godišnja poziva u vrijednosti od 1,38 miliona eura po pozivu. Prema riječima pomoćnice direktorke Zavoda za zapošljavanje Svetlane Krgović, 93 aplikanta su potpisala ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava i realizovali svoje zaposlenje u prvom pozivu. Tokom drugog javnog poziva 216 korisnika je, uz bespovratna sredstva od 3.500 – 7.000 eura dobilo šansu da započne svoj biznis, dok treći poziv tek predstoji. Milena Knežević Brnović grant je dobila u prvom pozivu.

„Finansijska sredstva koja sam dobila putem granta značajno su mi olakšala početnu fazu uplovljavanja u preduzetničke vode. Ugovor sam potpisala u periodu kada je epidemija pogodila našu zemlju pa je samim tim početak

Svetlana Krgović, izvor: www.zzzcg.me

i razvoj biznisa bio prilično otežan i možda nisu ispunjeni svi ciljevi planirani za ovu godinu, ali u cjelini sam zadovoljna ostvarenim rezultatima i vrlo optimistična po pitanju budućih planova“, rekla je Knežević Brnović za Eurokaz.

Upravo to je bio cilj projekta – podsticanje samozapošljavanja i otvaranje novih radnih mjesta za one koje Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016 – 2020 prepoznaje kao prioritetne grupe (mladi do 35 godina, žene i dugoročno nezaposleni, odnosno lica koja se nalaze na evidenciji nezaposlenih duže od 12 mjeseci u kontinuitetu). Projekat je, kaže Krgović, izazvao veliko interesovanje.

„Mogu slobodno reći da je interesovanje veće od sredstava kojima raspolažemo, odnosno koje smo u mogućnosti da dodijelimo ovim putem. Najveće interesovanje kroz prvi javni poziv iskazano je u Nikšiću, dok je u drugom javnom pozivu prednjačila Podgorica. Napomenula bih da je učešće žena u drugom javnom pozivu 64%, odnosno od 216 aplikantata, njih 139 su osobe ženskog pola“, dodala je ona.

Knežević Brnović istakla je da su ovaj i slični evropski projekti izuzetno značajni za podsticanje biznisa posebno za mlade ljude koji se dvoume oko pokretanja istog.

„Meni je veoma značila podrška kako finansijska tako i mnoge druge u vidu raznih mentorstava i konsultantskih usluga obezbijedenih ovim programom“, kazala je Knežević Brnović.

Svi dobitnici grantova prošli su po dvije trodnevne radionice, koje su im omogućile uspješan start biznisa. „Na ovim radionicama dobijaju informacije o: načinu registracije

Milena Knežević Brnović

djelatnosti i pomoć pri odabiru najpovoljnijeg tipa poslovne organizacije, računovodstvenim i poreskim propisima, pravilima za nabavku roba i usluga u skladu sa propisima EU, pravima i obavezama koje se odnose na korišćenje grantova, narativnom izvještavanju u skladu sa propisima EU, finansijskom izveštavanju u skladu sa propisima EU, itd“, objasnila je Krgović.

Ideja Zavoda za zapošljavanje podržana od strane EU pomogla je Dragani Mijušković da od frilenserke postane preduzetnica, da znanje i dugogodišnje frilensing iskustvo u novinarstvu i marketingu, uz grant od 7.500 eura, investira u vlastitu agenciju koja će se u prvom planu baviti pisanjem tekstova, reklama i promotivnih slogana, administracijom društvenih mreža i web portala, te snimanjem i montiranjem reportaža za medije.

„Grant mi i te kako znači jer ću taj novac pretežno trošiti za kupovinu opreme koja mi je potrebna za rad - od računara i štampača do kamere i foto aparata, kao i za sopstvenu promociju. Zahvaljujući ovom programu, kroz dodjelu bespovratnih sredstava za samozapošljavanje, imam mogućnost da registrujem djelatnost i uvedem je u legalne tokove, te tako budem konkurentna na crnogorskom i inostranom tržištu. Ono što očekujem od ove priče jeste da se kao firma predstavim crnogorskom tržištu, da napravim neku saradnju sa možda vodećim agencijama koje se bave digitalnim marketingom“, kazala je Mijušković.

Uz Draganu i Milenu, do sada je podijeljeno 307 grantova za realizaciju biznis ideja u oblastima zanatstva, trgovine, poljoprivrede, kao i finansijskih, tehničkih i poslovnih usluga. Na taj način EU je svojim fondovima doprinijela rastu zaposlenosti, otvaranju novih radnih mjesta i podsticanju preduzetništva u Crnoj Gori.

„S obzirom na to da je cilj projekta da u periodu od tri godine otvorimo najmanje 400 novih radnih mjesta, a da smo do sada kroz prva dva javna poziva dodijelili 309 grantova, izvjesno je da će cilj biti ne samo dostignut već će planirana cifra od 400 novih preduzeća biti premašena. Smatramo da je projekat značajno doprinio smanjenju nezaposlenosti, kao i unapređenju privrednog ambijenta u Crnoj Gori, a pogotovo imajući u vidu trenutnu epidemiološku situaciju“, zaključila je pomoćnica direktora Zavoda za zapošljavanje Svetlana Krgović u razgovoru za Eurokaz.

PARTNERSTVO CRNE GORE SA EUROTRANSPLANTOM PRAVI POMAK U TRANSPLANTACIONOJ MEDICINI

KOD EVROPSKIH STRUČNJAKA USAVRŠAVAĆE PRESADIVANJE ORGANA

Autor: Miloš Rudović, ND Vijesti

Pored toga što je predvodnik u procesu pristupanja Evropskoj uniji, Crna Gora je i jedina zemlja regiona koja nije njena članica, a koja je partner Eurotransplanta, međunarodne organizacije u oblasti transplantacije organa. Generalni direktor Eurotransplanta Peter J. Branger pohvalio je „dobru radnu saradnju“ sa Crnom Gorom, dok su iz Evropske komisije poručili da će ona doprinijeti da se poboljša transplantaciona medicina u našoj zemlji.

Osnovana prije više od pet decenija, ova organizacija obuhvata osam zemalja članica EU sa populacijom od 137 miliona stanovnika. Među članicama su Hrvatska i Slovenija. Samo prošle godine omogućili su transplantaciju gotovo 7.000 organa.

Dokorašnja predsjednica Nacionalnog koordinacionog tijela za transplantaciju organa Vesna Miranović kazala je da su saradnju počeli prije više od dvije godine a da se uskoro očekuje obuka tima crnogorskih zdravstvenih radnika po standardima Eurotransplanta.

Peter Brange, izvor: Izvor Eurotransplant

Crna Gora je u septembru prihvatila ponudu organizacije da učestvuje u njenom „Teaching and training“ programu.

„Usljedio je sprovođenje strogo definisane procedure o odabiru Eurotransplant centra koji će obučavati crnogorsko zdravstveno osoblje sa ciljem formiranja transplantacionih timova za srce, jetru i bubrege, kao i za pretransplantacionu pripremu pacijenata i njihovo postransplantaciono praćenje“ kazala je Miranović za Eurokaz, pojašnjajući da se na tender za obuku iz oblasti transplantacije bubrega prijavila jedna renomirana klinika iz Minhena.

Sa minhenskom klinikom o načinu i obimu obuke sada pregovara radni tim, a kada pregovori budu okončani o njima će konačnu riječ dati Upravni odbor Eurotransplanta. Ugovor o „Teaching and Training“ programu može trajati do tri godine.

Jasno je da je uloga Eurotransplanta u crnogorskoj transplantacionoj medicini, prema riječima Miranović, mnogo značajnija od toga što ćemo omogućiti pacijentima u stanju potrebe za organom da do njega dođu.

„Uloga Eurotransplanta, kroz sprovođenje „Teaching and Training“ programa, je da nas navedu na obavezu da razvijamo sopstvene transplantacione programe, da podizemo svijest o značaju kadaveričnih transplantacija i tako, jednoga dana, sami raspoložemo organima za potrebe sopstvenog stanovništva nezavisni od drugih. Naučiće nas i da organe dijelimo sa ovom organizacijom da bi ih mogli dobiti onda kada za to postoji potreba. U svakom slučaju, ovaj vid saradnje značiće suštinski početak transplantacione medicine u Crnoj Gori zasnovan na

sopstvenom obučenom kadru“, istakla je Miranović. Sam Eurotransplant djeluje kao posrednik, na način što se u centralni sistem unose veoma detaljne informacije o pacijentima kojima su potrebni organi ali i informacije o donoru.

Koristeći sofisticirani kompjuterski program, Eurotransplant nudi listu kompatibilnosti (match list) za svaki organ. Jedan od preduslova je da su donor i pacijent kompatibilni po pitanju pojedinih karakteristika, kao što su, na primjer, krvna grupa ili, posebno u slučaju bubrega, vrste tkiva. Što je veća kompatibilnost, manji je rizik od odbacivanja i samim tim gubitka organa.

Ovaj sistem omogućio je da se prošle godine sa preminulih donora presadi 3.191 bubreg, 1.571 jetra, 1.375 plućna krila, 668 srca i 176 pankreasa.

Ono na čemu će Crna Gora morati da radi je svakako povećanje svijesti o donorstvu.

„Promjena svijesti građana kroz zajedničke aktivnosti cijele zajednice cilj je koji nas može dovesti do istinskih pomaka u transplantacionoj medicini. Kao polazna osnova za poređenje može nam poslužiti podatak da je u Kliničkom centru Crne Gore utvrđena moždana smrt kod 47 osoba u posljednjih nekoliko godina, a da su samo dvije porodice dale saglasnost za doniranje organa“, kazala je Miranović.

Vesna Miranović, izvor: www.gov.me

PARNERI I VELIKA BRITANIJA I IZRAEL

Eurotransplant ima potpisane sporazume sa mnogim drugim zemljama, među kojima su Velika Britanija, Izrael i Crna Gora.

„Saradjući sa zemljama preko svojih granica, Eurotransplant pokušava da pomogne što je moguće više ljudi sa dostupnim organima donora. To doprinosi adekvatnoj saradnji i solidarnosti“, poručio je generalni direktor Peter J. Branger.

Crna Gora je u ovom trenutku jedina zemlja sa Zapadnog Balkana koja je partner ove međunarodne organizacije.

Na pitanje da li namjeravaju da potpišu sporazume i sa drugim zemljama regiona, Branger poručuje da u ovom trenutku ne postoje konkretni pregovori između njih i drugih zemalja.

„Međutim, Eurotransplant ima za cilj saradnju sa što je više moguće partnera u Evropi, kako bi se ubuduće još više organa moglo međunarodno razmijeniti i više pacijenata imalo koristi od transplantacije organa kojima se spasavaju životi“, kazao je on za Eurokaz.

Iz Evropske komisije je pohvaljeno partnerstvo Crne Gore u ovoj oblasti medicine.

„Sporazum poput ovog sa Crnom Gorom je bitan jer doprinosi dodatnom poboljšanju kvaliteta i organizaciji transplantacione medicine u zemlji, do nivoa koji bi bio sličan nivou koji se očekuje u zemljama koje učestvuju u Eurotransplantu. Takvo poboljšanje podrazumijeva mnogo priprema, kao što su novi radni protokoli u klinikama i obuke. Imati pristup ekspertizi Eurotransplanta i njenih zemalja članica tokom takvog procesa poboljšanja od neprocjenjivog je značaja“, rečeno je za Eurokaz iz službe za odnose sa javnošću.

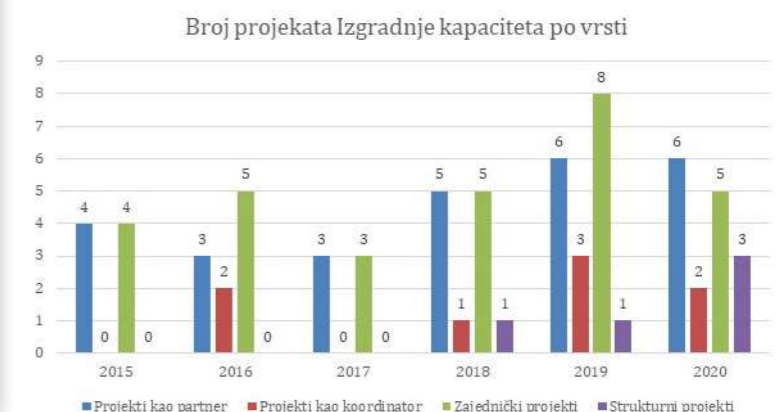
30 GODINA OD NASTANKA PROGRAMA ERASMUS

NEMJERLJIV DOPRINOS REFORMI OBRAZOVNOG SISTEMA I INTEGRACIJI CRNE GORE U EU

Autorka: Vanja Drljević, direktorka nacionalne Erasmus+ kancelarije

Veoma je teško u kratkim crtama nabrojati sve one vidljive i opipljive, i one neopipljive, a izuzetno značajne uticaje koje je Erasmus+ program imao na ustanove visokog obrazovanja u zemlji – ljude, ali i na društvo uopšte. Puno se govori o ovom programu koji jeste značajno doprinio reformi obrazovanja, usklađivanju s evropskim trendovima, modernizaciji i internacionalizaciji crnogorskih obrazovnih ustanova, kroz inoviranje već postojećih i uvođenje novih studijskih programa, usavršavanju studenata i nastavnog/administrativnog osoblja putem učešća u mobilnosti itd. Ali, šta to zapravo u praksi znači i na koji način se može mjeriti uticaj ovog programa na crnogorske visokoškolske ustanove?

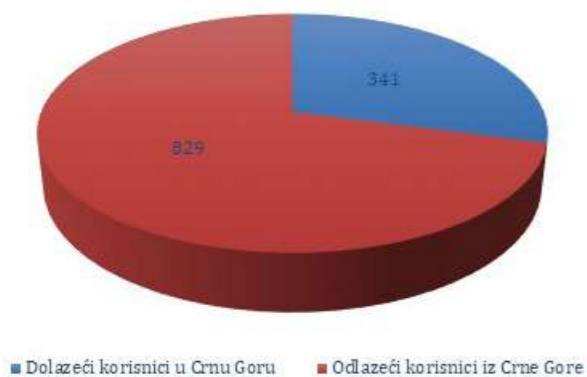
Crna Gora učestvuje u programu Erasmus+ od samog početka, ali nije bila početnik u EU projektima za saradnju u oblasti obrazovanja. Znanje, iskustvo i ostvareni kontakti kroz Tempus fazu (2000–2013), samo su bili snažna osnova za produbljivanje znanja, i ojačavanje stečenih veza sa ustanovama i institucijama iz EU, i ostalih regiona, prije svega regiona Zapadnog Balkana. Ova godina je od posebnog značaja, jer predstavlja kraj prvog ciklusa programa Erasmus+, kao i dvije decenije učešća Crne Gore u EU programima u oblasti obrazovanja.

Evropska unija je 2017. godine proslavila 30 godina od nastanka programa Erasmus, koji se pokazao toliko uspješnim da je nastavio da postoji sve do danas, postavši prepoznatljiv brend ne samo u Evropi, već i u čitavom svijetu. Crna Gora je takođe obilježila ovaj datum, iako nije toliko dugo u programu. Ipak, duh ovog programa sveprisutan je kod nas, i prožima se kroz sve programe u kojima je učestvovala ili učestvuje Crna Gora.

Tokom ovog sedmogodišnjeg perioda učešća Crne Gore u programu Erasmus+ (2014-2020), crnogorske institucije visokog obrazovanja uspjele su da se izgrade i unaprijede na različite načine. U podnaslovu samog Erasmus+ programa stoji slogan – enriching lives, opening minds – program koji obogaćuje živote i širi vidike, što zaista jeste okosnica i srž ovog programa. Ove riječi zaista na najbolji način oslikavaju suštinu programa Erasmus+.

Broj dolaznih i odlaznih mobilnosti

Ako govorimo u brojkama rezultati koje je Crna Gora ostvarila su izuzetni. Učešćem u 35 projekata u oblasti izgradnje kapaciteta u visokom obrazovanju, od kojih osam koordiniraju crnogorske institucije, sa budžetom koji premašuje 23,4 miliona eura, zaista je veliki uspjeh i rezultat je kojim bi se mogle pohvaliti i mnogo veće države nego što je Crna Gora.

Međutim, same brojke, iako značajan mjerljiv indikator uspjeha, nisu jedini pokazatelj onoga što je postignuto kroz Erasmus+ program. To se, prije svega, odnosi na sve ono što se ne može prikazati statistikom, a to su održiva lokalna i međunarodna partnerstva, kako na institucionalnom tako i na individualnom nivou. Saradnja ostvarena kroz ove projekte pokrenula je „lavinu“ najrazličitijih inicijativa i projekata. Znanje u projektnom menadžmentu, kao i finansijskom menadžmentu, u značajnoj mjeri je uticalo na internacionalizaciju naših ustanova, i njihovu bolju spremnost da iskoriste mogućnosti koje se kroz EU programe nude. Može se reći da su Erasmus pravila za uspješnu međunarodnu saradnju i vođenje projekata primjenljiva na mnoge druge izvore finansiranje i druge međunarodne inicijative.

U tom smislu, učešće ustanova u Erasmus projektima je korisno kao neka vrsta „škole“. Kvalitet jednog obrazovnog sistema gradi se na više načina; to podrazumijeva i kvalitet nastavnog procesa, kvalitet udžbenika, kvalitet opreme i ostale istraživačke infrastrukture, unaprijeđenje nastavne metodologije, multidisciplinarni pristup u nastavi ali u spremnost ustanove da se povezuje na međunarodnom nivou. Učešće u programima mobilnosti i iskustva stečena na evropskim visokoobrazovnim institucijama, značajno su uticale na sve ove segmente kvaliteta. Samim tim konkurentnost i referentnost naših ustanova se povećavala, što je doprinosilo većoj vidljivosti Crne Gore u evropskom prostoru visokog obrazovanja.

Ukupno 352 sporazuma međunarodne kreditne mobilnosti, kroz saradnju sa preko 200 univerziteta u EU, predstavljaju izuzetan rezultat, kao i broj studenata koji su uspjeli da dobiju stipendije za zajedničke EM master programe, programe izvrsnosti, i izuzetno konkurentne ne samo na nivou Evrope, već i svijeta. Do 2019. godine ukupan broj učesnika mobilnosti, uključujući dolazne i odlazne mobilnosti studenata, nastavnog i administrativnog osoblja, čini 1170. A ukupan broj studenata koji su dobitnici stipendija zajedničke EM master programe je 66.

Konačno, uticaj na ljudski kapital je ono najvrednije čime Erasmus+ program može da doprinese. Institucionalna saradnja o kojoj toliko govorimo zapravo počiva na ljudskim resursima, koje treba da negujemo, i koristimo u svrhu unapređenja našeg društva. Ovi mladi ljudi najbolji su ambasadori Crne Gore u inostranstvu, i njihova iskustva akademska zajednica, a i društvo uopšte treba da koriste u što većoj mjeri. Radeći kratko istraživanje na temu uticaja programa mobilnosti na studente, zapazili smo da je učešće u Erasmus+ programima mobilnosti uticalo je u značajnoj mjeri i na lični, i na profesionalni razvoj mladih ljudi, njihovu pojačanu samostalnost, samopouzdanje, bolji razvoj mekih vještina, znanje stranih jezika, bolju pripremljenost za tržište rada, i za život uopšte.

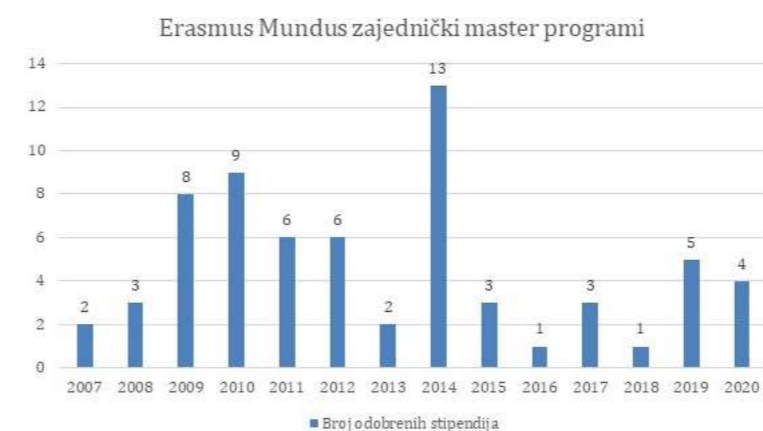
Internacionalizacija se nameće kao neminovnost u svim Erasmus+ projektima. Učešćem u Erasmus + projektima, kontinuirano se doprinosilo integraciji Crne Gore u EU. Reforma studija Pravnog fakulteta s naglašenom notom internacionalizacije, doprinijela je kvalitetnijem obrazovanju pravnika, koji su stub razvoja jednog društva, a da ne govorimo o značaju pravničke profesije u crnogorskom integracionom procesu.

Generalno govoreći, projekti u kojima učestvuju crnogorske institucije temelje se na evropskim principima EU, kao što su EU agenda za digitalizaciju, socijalna inkluzija, klimatske promjene, inovacije i istraživanja, mladi, razvoj vještina i kompetencija, koji su u svakom slučaju u skladu

sa Strategijom za mlade Crne Gore 2017-2021 i Strategijom razvoja visokog obrazovanja u Crnoj Gori 2016-2020.

Inkluzivnost programa, i mogućnost koja se daje svim studentima, uključujući i studente s invaliditetom, kao i one ugroženog socijalnog statusa važna je karakteristika Erasmus+ programa na kojoj će se jako insistirati u novoj fazi programa. I u tom segmentu, Crna Gora uspjela je da kroz projekat izgradnje kapaciteta unaprijedi položaj studenata s invaliditetom na tržištu rada, ali i u društvu u cjelini.

Za crnogorski sistem visokog obrazovanja je naročito značajan i novoodobreni projekat koji se odnosi na dualno obrazovanje – „Jačanje kapaciteta za implementaciju dualnog obrazovanja u Crnoj Gori“, ali i projekat koji se odnosi na jačanje autonomije univerziteta. Inovativnost u odabiru tema je takođe nešto što se da primijetiti, što je naglašeno i kroz projekat pravnih klinika, novoodobreni projekat koji se odnosi na proučavanje stranih vodenih vrsta, ali i projekat „plave ekonomije“, čiji je akcenat na uspostavljanju „dinamičnog pomorskog okruženja“, kroz inovacije i preduzetničke vještine, kao i usklađivanje sa zemljama koje imaju mnogo da ponude u ovoj oblasti. Integrisanje praktičnih preduzetničkih vještina u studije

inženjeringa i IT, i uopšte uvođenje sve više praktičnog u nastavu, i spremanja studenata za tržište rada prožima veliki broj Erasmus+ projekata.

Osim prethodno navedenih mogućnosti, crnogorskim obrazovnim ustanovama je mobilnost omogućena i na nivou srednjeg stručnog obrazovanja. Oni mogu da učestvuju i srednje stručne škole iz Crne Gore. Učešće u ovim projektima je svakako od velikog značaja za naše učenike i nastavno osoblje, koji su u mogućnosti da steknu raznovrsne kompetencije i vještine, usavrše se na ličnom nivou, ali i doprinesu internacionalizaciji srednjih stručnih škola, i doprinesu njihovoj vidljivosti na međunarodnom nivou.

Žan Mone aktivnosti su naročito značajne jer pružaju značajan doprinos evropskim studijama promovirajući izvrsnost u nastavi i istraživanju u oblasti studija o evropskim integracijama, što je stoga izuzetno važna komponenta programa za integracioni proces naše zemlje u EU, a doprinosi i boljem shvatanju vrijednosti koje Evropska unija njeuguje.

Ono u čemu se ogleda najveći uticaj programa jesu održivi ljudski kontakti, kontakti ostvareni sa institucijama iz regiona, i EU, koji su bili generatori dalje saradnje u postojećim ili novim oblastima. Skopljen je veliki broj lokalnih i međunarodnih partnerstava, koja su se potom dalje razvijala i nadograđivala i kroz druge akcije programa Erasmus+, a i preko drugih inicijativa.

Stoga Erasmus+ liči po malo na veliku slagalicu u koju godinama dodajemo pojedine djelove, odnosno vrste i tipove projekata i oblika saradnje, kako bi se konačno došlo do prave slike i vidljivog napretka. Bilo je trenutaka, i godina, kada nijesmo bili zadovoljni rezultatima, i nijesmo ih često ni vidjeli, ali i najsitniji dijelovi slagalice bili su važni za građenje cjelovite slike unaprijeđenog obrazovnog sistema. Učenje u različitom obrazovnom, i kulturološkom ambijentu, značajno je uticalo na razvoj svijesti mladih ljudi, koji su puni znanja i entuzijazma donosili i prenosili ta iskustva svojim vršnjacima, ohrabrujući ih u dalje poduhvate. Erasmus+ zapravo spaja naizgled nespojivo u jednu savršenu cjelinu, omogućavajući susret različitih ljudi, kultura, drugačijih obrazovnih sistema, upoznavanje sa potpuno novim stvarima i učešće u najraznovrsnijim aktivnostima koje samu zemlju koja učestvuje u programu sasvim sigurno približavaju evropskom putu. EU integracija prisutna je na direktan ili indirektan način u gotovo svim projektima Erasmus+ programa. Ipak, kulturološka integracija je nešto što dominira i prožima se kroz sve pomenute projekte. Iako najmanje pominjana, ona je itekako prisutna. Možda izgleda paradoksalno, ali ovaj program nas je naučio da saradjemo više između sebe na lokalnom planu, a takođe i inspirisao kreativnost, što je od izuzetnog značaja za malu zemlju kao što je Crna Gora.

EKONOMSKI I INVESTICIONI PLAN EU PODSTICAJ ZA DALJI REGIONALNI RAZVOJ I EVROPSKU INTEGRACIJU

VIZIJA EU ZA RAZVIJENIJI I ZELENJI ZAPADNI BALKAN

Autorka: Maja Milović, Kancelarija za evropske integracije

Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan

Kada je Evropska komisija, započevši prošle godine svoj novi petogodišnji mandat, najavila svojevrtni zaokret u politici proširenja, uvođenjem revidirane metodologije pregovaranja, novi impulsi su najavljeni i na polju ekonomskog ujednačavanja i približavanja zemalja Zapadnog Balkana državama članicama Evropske unije.

Već tada se Zapadni Balkan pozicionira visoko na listi prioriteta novosazvane Komisije, a nameće se imperativ održive evropske perspektive i ubrzanog procesa proširenja, kao i ekonomske konvergencije regiona i Unije, odnosno dostizanja nivoa ekonomskog rasta njenih država članica.

Zadatak ekonomske konvergencije, međutim, postao je posebno izazovan u nastupajućem periodu. Zapravo, kriza prouzrokovana pandemijom će unijeti ozbiljne smetnje u cjelokupni globalni prostor, prekomponovanjem brojnih društvenih i paralisanjem ekonomskih aktivnosti, ne zaobilazeći tako ni ekonomske prilike „zapadnobalkanske šestorke“. Štaviše, recesija koja već uveliko zahvata region (projekcije date u Redovnom ekonomskom izvještaju Svjetske banke), značajno uvećava ionako izraženu neravnotežu u ekonomskim odnosima regiona i Unije.

Ipak, uprkos izazovima sa kojima se suočava, budući da je i sama ozbiljno pogođena negativnim posljedicama pandemijske krize, Evropska unija je usmjerila ka regionu značajnu količinu sredstava kako za hitnu medicinsku pomoć, tako i za prevazilaženje neposrednih socioekonomskih posljedica epidemije. Nedugo zatim, 6. oktobra 2020. godine usvojen je i dugo najavljivani sveobuhvatni Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan, orijentisan na ostvarivanje dugoročnog oporavka regionalne ekonomije, kao i umanjivanje dubokih razvojnih razlika u odnosu sa naprednim i tržišno funkcionalnijim evropskim ekonomijama.

Drugim riječima, ciljevi ovog plana su višestruki:

- osiguranje dugoročnog oporavka ekonomija snažno pogođenih zdravstvenom krizom;
- ostvarivanje ekonomske konvergencije umanjivanjem izraženog razvojnog jaza sa kojim se suočava region (slaba konkurentnost, visoka nezaposlenost, strukturalni problemi);
- transformisanje Zapadnog Balkana u jednu od najatraktivnijih lokacija za priliv stranih investicija;
- ubrzanje regionalne integracije kao sastavnog dijela sveobuhvatnog evrointegracionog procesa.

Najzad, svi oni vode osnovnoj intenciji ekonomske dimenzije integracije – konačnom dobijanju opipljivih i vidljivih koristi, porastom blagostanja građana i postizanjem održivog ekonomskog rasta.

Ispunjavanje navedenih ciljeva treba da se odvija paralelno sa sprovođenjem reformi na polju vladavine prava (koje su neizostavne), radi zaštite EU fondova, zatim u oblasti javne administracije, borbe protiv korupcije, ali i strukturalnih ekonomskih reformi (naročito onih iz Programa ekonomskih reformi).

Planom se opredjeljuje do 9 milijardi eura finansijske pomoći angažovane u okviru IPA III programa za razdoblje 2021-2027, koja prethodno treba da bude odobrena u narednom višegodišnjem budžetu EU. Takođe, najavljuje se novi Garancijski instrument za Zapadni Balkan, koji može podržati investicije do 20 milijardi eura. Zemlje regiona će predlagati projekte u oblastima profilisanim Planom, ali još uvijek nije utvrđen način na koji će se izvršiti alokacija sredstava svakoj pojedinačnoj zemlji.

Plan identifikuje 6 ključnih oblasti (u okviru kojih postoji 10 vodećih investicionih inicijativa, detaljno izloženih u aneksu Ekonomskog i investicionog plana).

Prva među njima, oblast održivog transporta, neposredna je refleksija najvišeg zapadnobalkanskog prioriteta – međusobnog povezivanja, kao osnovnog preduslova za postizanje kompetitivnosti regionalnog tržišta i ukupnog ekonomskog razvoja. Odnosi se na planove vezane za unapređenje saobraćajne infrastrukture, odnosno modernizaciju postojećih i izgradnju novih prometnih pravaca. Prednost će biti data projektima na koridorima osnovne mreže TEN-T-a (Trans-evropske transportne mreže), s obzirom na njihov strateški značaj u regionalnim i evropskim okvirima, a sve sa ciljem dalje harmonizacije sa standardima Evropske unije. Unapređenje saobraćajne povezanosti će posledično pokrenuti nove investicije, olakšati trgovinu i u krajnjem – obezbijediti održivi ekonomski rast i bolji kvalitet života građana. Takođe, biće dalje intenziviran rad sa Saobraćajnom zajednicom kako bi se ubrzalo sprovođenje tehničkih standarda i reforme povezivanja, obuhvatajući i pojednostavljenje procedura prelaska graničnih prelaza.

Dalje, u fokusu Plana će biti pružanje podrške u korišćenju čiste energije, s posebnim akcentom na dekarbonizaciju – ključni element Evropskog zelenog dogovora, nove razvojne strategije Unije čiji je osnovni motiv dostizanje klimatske neutralnosti kontinenta do 2050. godine.

Zeleni dogovor, međutim, ne može biti efikasan u cjelosti ukoliko ne postoji pravovremeno preduzimanje akcija i sprovođenje neophodnih mjera u svim zemaljama širom kontinenta. Stoga, da bi se umanjila emisija ugljen-dioksida (plan: do 2030. godine – smanjenje za 55%) i zagađenje vazduha koje značajnim dijelom dolazi iz sektora energetike usled korišćenja fosilnih goriva, posebna pažnja će biti usmjerena na podsticanje upotrebe obnovljivih izvora energije.

Kako bi se olakšala tranzicija ka povoljnoj i održivoj energiji za one zemlje čije se ekonomije čvrsto vezuju za proizvodnju električne energije iz fosilnih goriva, kratkoročni i srednjoročni plan bi bio prelazak na modernu gasnu infrastrukturu s niskim emisijama CO₂, gdje bi značajnu ulogu imala izgradnja novih gasovoda, uključujući ekstenziju Trans-jadranskog gasovoda. Ovakva ulaganja će onda predstavljati osnovu za postizanje dugoročnog rezultata – uvođenje dekarbonizovanog gasa.

Planom obuhvaćena treća oblast podrazumijeva ulaganja koja se tiču životne sredine i klime. Zapravo, Evropskim zelenim dogovorom posebno predviđena Zelena agenda za Zapadni Balkan, uključuje istovjetne oblasti pokrivene Zelenim dogovorom: dekarbonizaciju, podsticanje cirkularne ekonomije, smanjenje zagađenja, održivi prehrambeni sistem, očuvanje biodiverziteta. U svjetlu evropske budućnosti zapadnobalkanskih zemalja, a uz adekvatnu pomoć same Unije, region bi trebalo da pokaže napore u dostizanju evropskih kriterijuma i na ovom polju, na šta su se zemlje regiona obavezale 10. novembra, potpisivanjem Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan.

Kako najveći dio zagađenja nastaje posredstvom emisije ugljen-dioksida iz sektora energetike, a odmah potom i iz saobraćaja i proizvođačke industrije, dostizanje ciljeva Zelene agende iziskuje čitav niz akcija poput prelaska na obnovljive izvore energije, razvoj multimodalnog transporta, stvaranje ekološkog sistema hrane, uvođenje cirkularnih poslovnih modela u privatnom sektoru i korišćenje digitalnih alata.

Sledeći razvojni prioritet jeste ulaganje u digitalnu budućnost regiona. S obzirom na širok spektar benefita koje digitalizacija i digitalne inovacije donose različitim sektorima društva, od 2018. godine se sprovodi Digitalna agenda za Zapadni Balkan. U tom smislu, EU daje podršku ovladavanju digitalnim vještinama i primjeni elektronskih servisa (e-uprave, e-nabavki, e-zdravstva), usled čije primjene će građani i preduzeća dobiti transparentniju i odgovorniju upravu, s kvalitetnijom uslugom i smanjenim troškovima. Podrška digitalnoj transformaciji je istovremeno i podrška unapređenju poslovnog okruženja i digitalnog obrazovanja (podsticanje saradnje kroz obnovljeni Akcioni plan za digitalno obrazovanje – DEAP), istraživanja i inovacija (i njihovom integrisanju u evropski digitalni istraživački prostor), e-trgovine, energetike, pametnog rasta i, konačno, podrška približavanju zemalja Zapadnog Balkana jedinstvenom evropskom digitalnom tržištu.

Ekonomskim i investicionim planom Evropska komisija predlaže i podsticanje regionalnih hub-ova za digitalne inovacije, povećanje kapaciteta sajber bezbjednosti i osiguranje etičke upotrebe tehnologija, a zbog neujednačene regionalne povezanosti, podrška EU će biti značajno uvećana za investiranje u širokopojasnu internetsku infrastrukturu, s posebnim pažnjom na povezivanju s ruralnim područjima.

Planom je predviđeno i pružanje podrške u oblasti koja predstavlja jedan od glavnih generatora ekonomskog razvoja – privatnom sektoru. Važan oslonac u tom dijelu, a naročito u pogledu smanjenja nivoa nezaposlenosti, povećanja konkurencije na tržištu i postizanja kontinuiranog rasta proizvodnje, predstavljaju mala i srednja preduzeća – MSP (čine 99% svih privrednih subjekata na Zapadnom Balkanu). Kako bi se postigao njihov veći udio u regionalnom i evropskom tržištu, insistiraće se na podizanju standarda kvaliteta ovih kompanija, zatim ulaganju u inovativne i konkurentne staropove i MSP (posebno u onim sektorima u kojima ostvaruju komparativnu prednost), kao i u programe kojim se podržavaju digitalna pismenost i digitalna reorganizacija poslovnih aktivnosti.

Drugi prioriteti usmjereni na poboljšanje poslovnog okruženja odnose se na ulaganje u održivu poljoprivrednu proizvodnju i istraživanje; ubravanje zelenog rasta i cirkularne ekonomije ulaganjem u čistu, zelenu tehnologiju (između ostalog, i u okviru postojećeg Garantnog Fonda i Regionalnog programa energetske efikasnosti); jačanje istraživanja, inovacija i tehnološkog transfera.

Takođe, cilj EU je da, uvećanjem sredstava kroz IPA podršku omogući i podizanje nivoa razvijenosti ljudskog kapitala. Ulaganje u ovaj specifični faktor ekonomskog rasta podrazumijeva reforme u oblasti obrazovanja, zdravstva, zapošljavanja, socijalne inkluzije i zaštite, dok se akcenat stavlja zasebno i na mlade, kulturu i sport.

Nastaviće se podrška obrazovnom sistemu koji bi trebalo da, prilagođen digitalnoj transformaciji i ekonomiji zasnovanoj na znanju, umanju raskorak koji postoji između obrazovne ponude i zahtjeva tržišta rada. Smatra se prioritetom i smanjenje ekonomske marginalizacije i isključenosti mladih, žena i ugroženih grupa i manjina (posebno Roma),

gdje će u naročitom fokusu biti rješavanje problema visoke stope nezaposlenosti mladih kao i redukovanje broja onih pripadnika mlade populacije koji su nezaposleni, a pritom nisu ni u sistemu obrazovanja ili obuke (NEET). Njihova integracija u okviru obrazovnog sistema i tržišta rada, a s krajnjim ciljem da se popravi ukupni društveno-ekonomski položaj ove populacione grupacije, i smanji tendencija „odliva mozgova“, biće omogućena i posredstvom Garantnog fonda za mlade (predviđa da u roku od četiri mjeseca nakon napuštanja formalnog obrazovanja ili nezaposlenosti, mladi dobijaju ponudu zaposlenja, nastavka obrazovanja ili stažiranja).

Biće takođe nastavljena podrška osnaživanju zdravstvenog sistema zemalja Zapadnog Balkana, pojačanjem njegovog kapaciteta, otpornosti i spremnosti na nove izazove, naročito uvažavajući lekcije naučene u teškim trenucima zdravstvene krize izazvane pandemijom oboljenja COVID-19, koje su otkrile kritične slabosti sistema.

Za jačanje sektora kulture, važno je podsticanje sinergije kreativne industrije i kulture, a naročito upotreba kreativnih i kulturnih resursa koji su u funkciji održivosti turizma i turističkog potencijala. U tom kontekstu, EU će ojačati i saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana u sprovođenju Evropskog okvira za djelovanje na području kulturne baštine.

Evropski i investicioni plan kao takav, bez sumnje predstavlja značajan investicioni paket koji unosi novu energiju u zemlje Zapadnog Balkana, podstičući dalji razvoj regionalne i evropske integracije. Međutim, ostaje da se vidi koliki su njegovi stvarni dometi u pogledu ostvarivanja očekivanih promjena. Ovo posebno treba imati u vidu s obzirom na, i dalje prisutne, strukturne probleme koji onemogućavaju zatvaranje dubokog jaza između zapadnobalkanskih i naprednih evropskih ekonomija. Koristeći prosječni godišnji nivo rasta (2001-2016), Evropska banka za obnovu i razvoj je dala procjenu da bi šest zapadnobalkanskih zemalja mogle dostići prosječni evropski BDP za 60 godina. Sa niskom produktivnošću koja karakteriše njihovu privredu, one ne mogu pokrenuti proces ubrzanog razvoja bez ozbiljnog priliva inostranog kapitala i bespovratnih finansijskih sredstava.

USPJEŠNO SPROVEDEN PROJEKT WELCOME U OKVIRU PROGRAMA PREKOGRANIČNE SARADNJE CRNE GORE, ITALIJE I ALBANIJE

MEĐUNARODNI ODGOVOR NA ALARMANTAN PROBLEM MORSKOG OTPADA

Autorka: Borka Lješević, nacionalna kontaktna osoba za Interreg MED

Prema gruboj procjeni naučnika, oko 8 miliona tona otpada godišnje završi u moru. S obzirom na to da se ova količina odnosi samo na plastični otpad, problem otpada u okeanima i morima je zapravo mnogo veći, globalan i alarmantan. Milioni morskih životinjskih vrsta umiru godišnje usled otpada koji dopire sa priobalnog područja, putem rijeka, zbog nesreća morskog i vazdušnog saobraćaja i havarija koje se događaju na moru. Za nas ovi podaci postaju još značajniji saznanjem da u Mediteranskom moru završi oko 230.000 tona otpada godišnje. Crna Gora učestvuje sa 8 kilograma otpada godišnje po stanovniku, po čemu i prednjači u odnosu na druge mediteranske zemlje.

Otpad u moru je ozbiljna prijetnja cjelokupnom ekosistemu, jer 70% Zemlje čine vode. Zahvaljujući morskim strujama otpad se širi, te ne poznajući državne granice postaje svačiji i ničiji problem. Ipak, rješenje ovog problema se nalazi na kopnu, a prije svega u međunarodnoj saradnji. Zahvaljujući Interreg IPA programu prekogranične saradnje za Italiju, Albaniju i Crnu Goru, institucije ovih zemalja su dobile priliku da doprinesu rešenju problema morskog otpada kroz projekat WELCOME.

Aktivnosti projekta su usmjerene na uklanjanje otpada sa plaža, praćenje stanja i selektovanje otpada, obnavljanje i ograđivanje dina korišćenjem drvenog otpada sakupljenog sa plaža i izradu Prekograničnog plana upravljanja otpadom iz mora radi uspostavljanja održivog i dugotrajnog sistema upravljanja morskim otpadom.

Dvije crnogorske institucije su učestvovala u projektu – Morsko dobro i Institut za biologiju mora (Univerzitet Crne Gore).

Saradnica Instituta za biologiju mora, dr Milica Mandić, kaže da je glavni cilj projekta WELCOME usmjeren jna ponovno korišćenje drvenog otpada koji je sakupljen tokom akcija čišćenja plaža i obale, a sve u cilju formiranja anti-erozionih obalnih sistema kroz održiv i ekonomski prihvatljiv pristup.

„Pored čišćenja plaža, monitoringa stanja i kategorizacije otpada, jedan od projektnih zadataka je i simulacija transporta i akumulacije plutajućeg otpada u Jadranskom moru“, rekla je ona za Eurokaz.

Prema njenim riječima, važnost projekta se ogleda u sakupljanju podataka o količini, kategorizaciji i distribuciji otpada na plažama koji će se koristiti za procjenu stanja morskog ekosistema u odnosu na zagađenje otpadom. Kako je pojasnila, Odlukom Evropske Komisije 2017/848 definisana je metodologija dostizanja dobrog stanja morskog ekosistema (GES – GoodEnvironmental Status) koji se procjenjuje na osnovu obrade niza postojećih podataka i obradom predloženih indikatora.

„Rezultati koji su dobijeni u okviru WELCOME projekta omogućili su da Crna Gora unaprijedi bazu podataka i procijeni nivo zagađenja mora i obale otpadom. Nažalost, rezultati su pokazali zabrinjavajuće stanje, ali su omogućili definisanje glavnih izvora zagađenja plaža i buduću definiciju mjera upravljanja u cilju smanjenja, prevencije i uklanjanja otpada sa obale“ istakla je Mandić.

Napominje da prosječna količina otpada na svim plažama, tokom svih šest sezona uzorkovanja pokazuje vrijednost u opsegu od 170-600 komada otpada na 100 metara dužine plaže. Ove vrijednosti su značajno iznad vrijednosti praga (tzv. „thresholdvalues“) koje su definisane na evropskom nivou i usaglašene između zemalja članica EU. Konkretno, svaka vrijednost iznad 20 komada otpada/100 metara dužine plaže označava da je stanje ekosistema obale narušeno i da je neophodno uvođenje mjera uklanjanja, smanjenja i preventive.

prirodnog i obrađenog drveta sakupljenog tokom akcija čišćenja plaža.

„Umjetničke instalacije zajedno sa drvenim ogradama, pasarelom i ostalom opremom, koje su dizajnirane i postavljene od strane ekoloških nevladinih organizacija Naša akcija, CEPS i Green Net, doprinose zaštiti ugroženih djelova pješčanih dina kroz podizanje svijesti javnosti o otpadu iz mora i značaju dina, što predstavlja jedan od ciljeva projekta WELCOME“, zaključila je Ivanović.

Prema indeksu čistoće plaža (CoastalClean Indeks – CCI) Blatna plaža 1 pripada grupi umjereno čistih plaža (CCI = 9.4), dok Igalo – Blatna plaža 2 pripada grupi prljavih plaža (CCI = 12). Plaže u oblastima Budve i Ulcinja spadaju u čiste plaže (CCI = 4; 4; 4.4; 3.4).

Pješčane dine u svom prirodnom obliku nastaju u zaleđu plaže deponovanjem pješčanog nanosa, zbog čega imaju ulogu u očuvanju stabilnosti plaže od erozije. Na ovim područjima raste izuzetno rijetka vegetacija, pa se na djelovima Velike plaže kod nas u Crnoj Gori, gdje su dine očuvane, mogu naći biljke zaštićene domaćim zakonodavstvom i EU direktivama.

Rukovoditeljka službe za održivi razvoj u JP Morsko dobro, Aleksandra Ivanović, navodi da su u tom kontekstu od izuzetne važnosti aktivnosti koje su sprovedene na Velikoj plaži kroz projekat WELCOME, a koje se tiču rehabilitacije i biološke restauracije pješčanih dina kroz nasipanje pijeska, obnavljanja specifične flore koja prirodno nastanjuje ovo područje i postavljanja zaštitnih konstrukcija koje doprinose prirodnom formiranju dina.

Područje je opremljeno i informativno-edukativnim tablama, klupama i kantama za otpatke. Kreativnu dimenziju ovom projektu dali su nevladine organizacije izabrane na javnom pozivu radi postavljanja umjetničkih instalacija izrađenih od

INTERREG IPA PROGRAM PREKOGRANIČNE SARADNJE ITALIJA-ALBANIJA-CRNA GORA 2014-2020

NAZIV PROJEKTA: Održivost vodenih pejzaža ponovnom upotrebom otpada iz mora

PRIORITET 3: Zaštita životne sredine, upravljanje rizicima i nisko ugljenička strategija

SPECIFIČNI CILJ 3.1: Jačanje prekogranične saradnje u vezi sa strategijama o vodenim područjima

UKUPNA VRIJEDNOST PROJEKTA: 909.249,32 EUR

PERIOD REALIZACIJE: 3. april 2018. – 31. decembar 2020

PRIJESTONICA CETINJE USPJEŠNO SPROVODI PROJEKTE FINANSIRANE IZ EU FONDOVA

TURISTIČKA PONUDA CETINJA ZNAČAJNO UNAPRIJEĐENA

Autor: Miloš Ivanišević, menadžer EU projekata Prijestonice Cetinje

Priestonica Cetinje od 2011. godine ima posebno odjeljenje za pripremu i sprovođenje EU i donatorskih projekata. U prethodnih deset godina Priestonica Cetinje je uspjela da se pozicionira kao jedna od najaktivnijih i najuspješnijih opština u Crnoj Gori po pripremi i implementaciji projekata finansiranih iz EU fondova, i da zauzme prvo mjesto kada su u pitanju infrastrukturne investicije iz navedenih fondova.

U 2019. godini Priestonica Cetinje je dobila dva nova projekta i to:

- **Transnational Cooperation and Early Warning System** iz programa **ADRION** u kojem će se izvršiti kompletna analiza stanja civilne zaštite na teritoriji Priestonice Cetinje i nabavka specijalnog softvera za vatrogasnu službu Priestonice Cetinje, što će omogućiti brže i pravovremenije obavještanje o nastalim požarima na teritoriji Priestonice Cetinje. U projektu, pored Priestonice Cetinje, učestvuju partneri iz Italije (Regija Molize), Slovenije (opština Ajdovščina, Institut Jožef Stefan), Grčke (Institut industrijskih sistema, Decentralizovana administracija Krit), Hrvatske (Splitsko-Dalmatinska i Varaždinska županija), Albanije (Regionalni savjet Drača, Fakultet šumskih znanosti) i Bosne i Hercegovine (Civilna zaštita i vatrogasna administracija Hercegovačko-Neretvanskog kantona). Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.993.688,88 eura, a dio Priestonice Cetinje iznosi oko 100.000 eura.
- **Intelligent Energy Management and Renewable Energy Sources Promotion** iz programa INTERREG Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora, kojim je predviđena izrada energetske pregleda javnih objekata, izrada tipologije zgrada, a svako od partnera će uraditi posebnu vrstu pilot projekta iz oblasti unaprjeđenja energetske efikasnosti. U projektu, pored Priestonice Cetinje učestvuju partneri iz Hrvatske (grad Ilok- Vodeći partner, Udruga EU Centar), Bosne i Hercegovine (NVO Lir Evolution i opština Laktaši) i Crne Gore (Agencija za lokalnu demokratiju iz Nikšića). Priestonica Cetinje će

kroz projekat zamijeniti kompletnu spoljašnju stolariju na zgradi Sportskog centra Cetinje, koja predstavlja jedan od najznačajnijih kulturnih spomenika na Cetinju. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.274.714,03 eura, a dio Priestonice Cetinje iznosi oko 300.000 eura.

Na drugom pozivu programa INTERREG Italija – Albanija – Crna Gora, 2018. godine, Priestonica Cetinje je dobila projekat Open Tourism koji sprovodi sa partnerima iz Italije (Unioni delle Terre del mare e del sole – vodeći partner, Unioni dei Comuni delle sorgenti del Biferno, Porto Cesario) i Albanije (NVO CEDIR i opština Fier). Projekat se bliži kraju svoje implementacije, a kao glavne aktivnosti ima unaprjeđenje saradnje privatnog i javnog sektora u turizmu, i promociju destinacije kroz slogan „Visit as a guest, experience like a local!“. Glavni cilj je da se turista osjeća kao građanin, da dobije sve informacije koje su mu neophodne kako bi mogao da odabere najbolji mogući način na koji će da provede svoj odmor na Cetinju, ali i u kompletnoj oblasti koju pokriva program Italija – lbanija – Crna Gora. Kompletna saradnja svih partnera jeste da formiraju jedinstvenu ponudu i da turista može da dobije istovjetnu uslugu u sve tri države.

Kroz projekat je planirana izrada mape sa itinererima, Open Tourism Brenda, marketing studija, turističke brošure, promotivnog turističkog videa i mobilne aplikacije.

Svi ovi materijali će omogućiti lakšu komunikaciju sa turistima, a uz njihovu pomoć će se omogućiti transformacija privatnih i javnih preduzeća i institucija u turističke info punktove, čime će se omogućiti da turisti, osim u objektima turističkih organizacija, informacije mogu dobiti i u hotelima, muzejima, buticima – praktično u svakom objektu koji želi da postane dio brenda Open Tourism.

Brend Open Tourism će, za početak, dobiti određeni broj privatnih i javnih preduzeća i institucija nakon prijave na radionice koje ćemo sprovoditi do kraja projekta, ali će se ova aktivnost sprovoditi i nakon završetka implementacije projekta. U samom planu je i promocija samo onih koji dobiju brend Open Tourism, kako bi se na taj način unaprijedila saradnja privatnog i javnog sektora i kako bi se što veći broj zainteresovanih strana uključio u program. Na taj način ćemo težiti objedinjavanju kompletne ponude, kako Cetinja tako i kompletne programske oblasti.

Priestonica Cetinje je u projektu zadužena za radni paket koji se tiče izrade materijala (mapa, brošura, videa i mobilne aplikacije). Uvidjevši da na jednoj mapi (po projektu je predviđena jedna mapa sa itinererom po partneru) nije moguće objediniti kompletnu ponudu Priestonice Cetinje uspjeli smo da uradimo tri mape sa itinererima za kulturnu, prirodnu i gastronomsku turističku ponudu. Umjesto jedne

brošure, do kraja projekta, će biti izrađene dvije i umjesto jednog imaćemo dva promotivna video spota. Na taj način smo uspjeli da unaprijedimo rezultate i ciljeve samog projekta.

Po prvi put smo uspjeli da u turističkom videu od dva minuta pokažemo praktično sve što Prijestonica Cetinje nudi, obuhvatajući sve najznačajnije lokacije kao što su, Prijestonica Cetinje, Nacionalni parkovi Lovćen i Skadarsko jezero, selo Njeguši, Rijeku Crnojevića i dio gastronomske ponude.

Mobilna aplikacija će u sebi sadržati sve informacije iz materijala, i još mnogo više. Turista će moći sam da uradi svoj itinerer zasnovan na pojedinačnim interesovanjima. Moći će da dobije obavještenje na svom mobilnom telefonu kada prođe pored objekta koji ima brend Open Tourism gdje će moći da uđe i dobije sve informacije na jednom mjestu. Imaće mogućnost i da vidi cijene ulaznica i drugih vrsta usluga.

Realizacijom ovog projekta ćemo uspjeti da unaprijedimo kompletnu turističku ponudu Prijestonice Cetinje i da značajno unaprijedimo saradnju svih subjekata u ovoj oblasti.

SREĆNI PRAZNICI!
SEASON'S GREETINGS!

Vlada
Crne Gore

me4.eu
eu4.me
ja za evropu, evropa za mene

